

77-punktsprogram för trygghet och säkerhet i Järfälla kommun 2019-2022

Dnr Kst 2019/135

April 2019

Innehåll

1.	INLEDNING	2
2.	STYRANDE DOKUMENT INOM TRYGGHET OCH SÄKERHET	2
3.	GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING	2
4.	JÄRFÄLLA KOMMUNS MÅL I BUDGET 2019-2021	2
4.1.	Portalmål	3
4.2.	Inriktningsmål	3
4.2.1.	Tryggare Järfälla.....	3
4.2.2.	God välfärd.....	3
4.2.3.	Hållbar utveckling.....	3
5.	ÅTGÄRDER	3
5.1.	Trygghet	3
5.2.	Minskad brottslighet.....	4
5.3.	Säkerhet	5
5.4.	Informations- och cybersäkerhet	6
5.5.	Riskhänsyn vid samhällsplanering och byggande.....	6
5.6.	Krisberedskap	7
5.7.	Civilt försvar.....	7
5.8.	Social prevention.....	8
5.9.	ANDTS.....	9
5.10.	Hedersrelaterat våld och förtryck	9
5.11.	Våld i nära relationer	10
5.12.	Våldsbejakande extremism.....	10

1. INLEDNING

I ärendet om *Mål och budget 2019-2021*¹ den 17 december 2018 fick kommundirektören i uppdrag att se över samtliga handlingsplaner kopplade till trygghet och säkerhet. Syftet är att förenkla och förtydliga uppdraget samt lämna förslag till förstärkt trygghetsarbete. Av *Mål och budget 2019-2021* framgår också att ett av fokusområdena är att öka tryggheten.

2. STYRANDE DOKUMENT INOM TRYGGHET OCH SÄKERHET

Järfälla har ett antal styrande dokument inom området trygghet och säkerhet. En genomgång visar att dokumenten är av skiftande karaktär och beslutade på olika nivåer inom kommunens organisation. Vissa dokument som fortfarande gäller är dessutom mycket gamla och i vissa fall är en åtgärd i programmet att revidera dessa. En bedömning har gjorts av vilka utgångna dokument som lämpligen kan ersättas av föreliggande program och dessa är följande:

- Trygghetsskapande program för Järfälla kommun 2016-2018.²
- Handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2018.³
- Policy mot klotter 2011-2015.⁴

*Handlingsplan mot våldbejakande extremism*⁵ som antogs av kommunfullmäktige den 25 januari 2016 ersätts av föreliggande program.

3. GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING

77-punktsprogrammet berör hela kommunkoncernen och ska verka styrande i planering, budgetering, uppföljning och i genomförande av kommunens arbete vad gäller trygghet och säkerhet. Programmet kommer att innebära en ambitionshöjning inom områdena trygghet och säkerhet, ökad samordning och tydligare ansvarsfördelning.

Åtgärderna ska genomföras under nuvarande mandatperiod 2019-2022. Kommunstyrelsen ansvarar för att implementera programmet i kommunkoncernen. Respektive nämnd och bolagsstyrelse ansvarar för att genomföra de åtgärder som de ansvarar för enligt programmet. Åtgärderna ska genomföras inom kommunens befintliga struktur och nätverk samt inom befintliga budgetramar eller med stöd av beviljade statsbidrag. Åtgärderna i programmet kan integreras i redan befintliga planer eller strukturer inom respektive verksamhetsområde. Genomförda åtgärder ska redovisas i verksamhetsberättelsen.

4. JÄRFÄLLA KOMMUNS MÅL I BUDGET 2019-2021

Kommunfullmäktige beslutade den 17 december 2018 i ärendet om *Mål och budget 2019-2021* om portal- och inriktningsmål för kommunen samt mål för styrelse och nämnderna. Målen är satta för att styra organisationen i sitt arbete att uppnå de politiska ambitionerna. Föreliggande program utgår från dessa mål.

¹ Dnr Kst 2018/448.

² Dnr Kst 2015/503.

³ Dnr Kst 2016/652.

⁴ Dnr Kst 2011/152.

⁵ Dnr Kst 2015/457.

4.1. Portalmål

Järfälla ska vara en trygg och attraktiv inflyttningkommun som kännetecknas av ekonomisk tillväxt, god välfärd och hållbar utveckling.

4.2. Inriktningsmål

4.2.1. Tryggare Järfälla

Ett tryggt Järfälla är ett attraktivt Järfälla. Alla människor ska kunna känna sig trygga när de rör sig i Järfälla, oavsett plats och tid på dygnet.

4.2.2. God välfärd

Järfällaborna ska få ut bästa möjliga välfärdstjänster för sina skattepengar. Kommunalt finansierade verksamheter ska bedrivas effektivt, med ständigt förbättrade resultat och hög brukarupplevd kvalitet avseende såväl verksamhetens innehåll som personalens bemötande.

4.2.3. Hållbar utveckling

Det sociala utanförskapet ska brytas. De som av olika anledningar har hamnat utanför ska alltid erbjudas en väg in/tillbaka. Genom miljö- och hållbarhetsarbete tar vi vara på värden som gör Järfälla attraktivt.

5. ÅTGÄRDER

Idag arbetar samtliga nämnder med trygghet och säkerhet som en del i deras respektive linjeverksamhet. I redovisade åtgärder återfinns arbete som redan idag pågår men också tillkommande åtgärder till följd av en ambitionshöjning på området.

KS = Kommunstyrelsen

KDN = Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden

KON = Kompetensnämnden

TEN = Tekniska nämnden

SON = Socialnämnden

ÄN = Äldrenämnden

Alla nämnder = Ej familjerättsnämnden

JHAB = Järfällahus AB

JNAB = Järfälla Näringsliv AB

5.1. Trygghet

Med *trygghet* avses frånvaro av oro för brottsliga handlingar riktade mot sig själv eller närstående. Otrygghet är en subjektiv upplevelse. Rädsla för att utsättas för brott kan bland annat bero på faktorer som bostadsområde, stämningen och ordningen i närmiljön, personliga erfarenheter av brott, kännedom om brott och den egna upplevelsen av sin sårbarhet.

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
1	Revidering ska ske av <i>Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Järfälla kommun</i> , beslutat av kommunfullmäktige 1995 med tillägg 1997.	KS
2	Utveckla planeringsunderlag för sociala aspekter, bl.a. trygghet och säkerhet, i fysisk planering.	KS
3	Ta fram geografiska lägesbilder med indikatorer som visar på otrygga och brottsutsatta platser.	KS
4	Genomföra insatser inom Ung fritid/fritidsgårdar för att öka nöjdhet med trygghet och bemötande.	KDN
5	”Trygghetskontor” ska inrättas i utvalda områden.	KS
6	Trygghetskameror ska sättas upp på utsatta platser.	KS
7	Borttagande av klotter och liknande skadegörelse på kommunala fastigheter ska ske inom 72 timmar (från upptäckt och/eller anmälan), prioriterat på skolor, förskolor och gångtunnlar med hög folkgenomströmning.	TEN
8	Öka antal barn- och ungdomar som deltar i kultur- och idrottsaktiviteter. Ökat deltagande ger barn och ungdomar möjlighet till meningsfull fritid med demokratiska värderingar och positiva preventiva sammanhang.	KDN
9	Fortsätta arbetet med att utveckla belysning av offentliga platser som identifierats som otrygga för att öka tryggheten.	TEN
10	Arbeta aktivt för att motverka svarta hyreskontrakt och trångboddhet.	JHAB
11	Fortsätta att kontinuerligt undersöka och öka hyresgästernas nöjdhet avseende trygghet, allmänna utrymmen och utemiljö i de kommunägda fastigheterna och i Järfällahus ABs bestånd.	TEN JHAB
12	Förebygga och förhindra att otillåtna bosättningar sker på kommunal fastighetsmark samt ansvara för samordningen av detta.	TEN

5.2. Minskad brottslighet

Kommunen ska arbeta proaktivt för att främja trygghet och förebygga brott. Viktiga delar inom kommunens brottsförebyggande arbete handlar om att människor har en meningsfull sysselsättning (skola, arbete och fritid). Kommunen behöver arbeta med barns och ungdomars normer och värderingar. Vid tecken på kriminalitet hos barn och unga behöver tidiga insatser genomföras. Detta förutsätter en god samverkan mellan skola, socialtjänst och polis samt en effektiv fält-, fritids- och kulturverksamhet. Det brottsförebyggande arbetet i kommunen sker i samverkan med polis och andra aktörer för att minska brottsligheten och öka tryggheten. Arbetet ska bedrivas med både social- och situationell brottsprevention. Fokus ska vara på förebyggande insatser inom skola, föreningsliv, stadsplanering samt sociala mötesplatser. Det är av vikt att arbeta förebyggande mot kriminalitet och droger, särskilt bland barn och ungdomar och i riskområden. Kommunala trygghetsvakter med ordningsvaktsförordnande och kamerabevakning kan förstärka ordningshållande och trygghetsskap-

ande närvaro på tider och platser i kommunen där så bedöms nödvändigt. Ytterligare situationella åtgärder ska riktas på utformningen av den fysiska miljön för att förebygga brott och öka tryggheten i samhället. Platsens behov och utmaningar ligger till grund för de specifika insatser som sedan ska utföras.

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
13	Utveckla områdesarbetet med fokus på aktivt arbete kring samverkan mellan lokala aktörer samt stödja och samordna nattvandring.	KS JHAB
14	Utveckla områdesarbetet med fokus på att mobilisera lokala aktörer och öka antalet grannsamverkansgrupper i flerbostadshus och utsatta områden genom att ta initiativ till och stödja nya grupper.	KS JHAB
15	Utveckla dialogen med företag och fastighetsägare i centrumbildningarna i syfte att genom samverkan skapa trygga och säkra företagsmiljöer.	KS JNAB
16	Utveckla verksamheten med ordningsvakter i de centrala delarna i kommunen och i Järfällahus ABs bostadsområden. Parallellt ska ansökas om utvidgat område för ordningsvakter på specifikt utsatta platser.	KS JHAB

5.3. Säkerhet

Hotbilder i samhället förändras ständigt och påverkas av samhällsutvecklingen både i Sverige och i omvärlden. Hoten har blivit mer komplexa och globala och en händelse i en del av världen kan få följdverkningar i en annan. När oönskade händelser ändå sker har kommunen förmågan att i samverkan med andra aktörer hantera konsekvenserna och därmed minimera skadliga effekter på människor, egendom, information, miljö och samhällsfunktion.

Med *säkerhet* avses frånvaro av olyckor och oönskade händelser. Säkerheten bestäms av den faktiska risk för oönskade händelser som en individ utsätts för. Graden av säkerhet baseras till skillnad från trygghet på olycksstatistik och faktabaserade riskbedömningar. Begreppet oönskade händelser omfattar sådana händelser som drabbar människor, egendom, information, miljö eller viktiga samhällsfunktioner negativt. Säkerhetsarbetet sträcker sig från frekventa händelser som påverkar ett fåtal människor till ovanliga händelser som drabbar hela eller delar av samhället.

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
17	Utveckla arbetssätt och ta fram rutiner för att säkerställa att kommunen har ett tillräckligt säkerhetsskydd ⁶ .	KS
18	Genomföra informationshöjande åtgärder gällande säkerhet på kommunens intranät.	KS
19	Ge stöd och vägledning till kommunens förtroendevalda i	KS

⁶ Säkerhetsskydd handlar om att skydda den information och de verksamheter som är av betydelse för Sveriges säkerhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och vissa andra hot. Säkerhetsskyddslag 2018:585.

	syfte att öka säkerheten och tryggheten vid utförandet av deras förtroendeuppdrag kopplat till Järfälla kommun.	
20	Ta fram rutiner för hot och våld på verksamhetsnivå utifrån kommunövergripande riktlinjer ur ett arbetsgivarperspektiv.	KS
21	Fortsätta och utveckla underlag gällande de mest förekommande typerna av skador och kostnader för åtgärder i samband med bränder, vattenskador, inbrott och skadegörelse. Underlaget kommer ge en konkret och tydlig bild av koncernens samlade skadetyper och kostnader samt åtgärder.	TEN JHAB

5.4. Informations- och cybersäkerhet

Informations- och cybersäkerhet är i olika omfattning ingående delar i övriga områden som omfattas i kommunens trygghets- och säkerhetsarbete. Det är verksamhetsbehovet som styr vad som är en lämplig nivå. Informations- och cybersäkerhet syftar till att information utifrån ett verksamhetsperspektiv:

- Ska finnas/vara nåbar när vi behöver (tillgänglighet)
- Ska gå att lita på (riktighet)
- Inte sprids till obehöriga (konfidentialitet)
- Är spårbar, det vill säga det går att följa hur och när information hanterats (spårbarhet)

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
22	Revidera och implementera styrdokument för informationssäkerhet. Styrdokumentet ska anpassas till nya säkerhetsskyddslagen (2018:585).	KS
23	Förebygga och vidareutveckla former och arbetssätt för att säkerhetsställa IT-drift och informationssäkerhet.	KS
24	Etablera rutiner för informationssäkerhetsincidenter.	KS
25	Genomföra en utbildning i informationssäkerhet för tjänstemannaledning, nämnder, kommunstyrelsen och bolagsstyrelser.	KS

5.5. Riskhänsyn vid samhällsplanering och byggande

Redan i samhällsplaneringsskedet grundläggs trygghet och säkerhet, genom utformning av boendemiljöer, annan bebyggelse, rörelsestråk och genom lokalisering av mål- och mötespunkter. I stadsbyggnadsprocessens olika skeden verkar kommunen för att tryggheten och säkerheten ökar.

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
26	Implementera risk- och sårbarhetsanalyser som underlag för samhällsplanering och byggande, så att konsekvenser av olyckor, klimatförändringar och andra oönskade händelser alltid beaktas.	KS

27	Upprätta rutiner för att beakta behovet av säkerhet för samhällsviktig verksamhet vid all planering och nybyggnation.	KS TEN JHAB
28	Löpande se över behov av fysiska hinder för att minska risker för medvetet orsakade påkörningar och påkörningsolyckor på gångstråk i kommunen.	TEN

5.6. Krisberedskap

Krisberedskapsarbete omfattar förmågan att förebygga, motstå och hantera krisituationer och störningar i samhällsfunktioner. Syftet med svensk krisberedskap är att värna befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet och förmågan att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter. Krisberedskapsarbetet utgör också en grundläggande förutsättning för arbetet med det civila försvaret.

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
29	Revidera dokumentet ”Mål och riktlinjer för arbetet med säkerhet, beredskap och krishantering i Järfälla kommun.”	KS
30	Arbeta med kommunövergripande risk- och sårbarhetsanalys enligt överenskommelse om kommunernas krisberedskap.	KS
31	Framtagande eller uppdatering av förvaltningarnas och bolagens ledningsplaner vid allvarliga händelser.	Alla nämnder och bolag
32	Upprätta en kriskommunikationsplan för kommunen.	KS
33	Aktualisera Styr-el, den planeringsprocess under vilken statliga myndigheter, länsstyrelser, kommuner, privata aktörer och elnätsföretag samarbetar för att ta fram underlag för att kunna prioritera samhällsviktiga elanvändare.	KS
34	Utbilda och öva verksamheternas organisationer för anpassad ledning och samordning vid allvarlig störning.	Alla nämnder och bolag
35	Stärka krishanteringsförmågan genom samarbete med frivilliga organisationer.	KS
36	Klargöra ansvarsförhållanden avseende vattenförsörjning vid kris och extraordinära händelser.	TEN
37	Identifiera risk för översvämningsområden.	TEN
38	Löpande genomföra utredningar avseende behov av reservkraft, prioritera och planera för kontinuitet hos samhällsviktig verksamhet.	TEN
39	I krisledningsplan planera för livsmedels-, vatten- och annan försörjning för personer i kommunens omsorgsverksamheter.	SON ÄN

5.7. Civilt försvar

Civilt försvar är den verksamhet som ansvariga aktörer genomför i syfte att göra det möjligt för samhället att hantera situationer då beredskapen höjs. Civilt försvar är

därmed inte en organisation. Verksamheten bedrivs av statliga myndigheter, kommuner, landsting, privata företag och frivilligorganisationer.

Målet för det civila försvaret är att värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

Enligt regeringens försvarspolitiska inriktning 2016-2020 ska planeringen för civilt försvar nu återupptas. Planeringsarbetet ska utgå från att förmågan att hantera kriser i samhället i fredstid också ska ge en grundläggande förmåga att hantera krigssituationer. Strukturer och processer som används inom krisberedskapen bör så långt möjligt även användas i planeringen av det civila försvaret. För kommuner och landsting regleras ansvaret i lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH).

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
40	Ta fram en kommungemensam ledningsplan för höjd beredskap.	KS
41	Ta fram ett förslag till krigsorganisation för ledning av kommunens verksamheter.	KS
42	Fastställa krigsplacering och personalförsörjningsplan.	KS
43	Information till kommunens medarbetare om civilt försvar och kommunens uppgifter under höjd beredskap.	KS
44	Genomföra kunskapshöjande seminarier för ledningsgrupper och chefer om civilt försvar.	KS
45	Genomföra utredningar avseende säkerhetsskydd. ⁷	Alla nämnder och bolag
46	Framtagande och implementering av förvaltnings- och bolagsspecifika ledningsplaner för höjd beredskap.	Alla nämnder och bolag
47	Höja kompetensen genom att delta i regionala övningar avseende civilt försvar.	KS
48	Ta fram verksamhetsplaner för respektive verksamhet inför höjd beredskap.	Alla nämnder och bolag
49	Stärka förmågan genom övning av lednings- och verksamhetsplaner.	Alla nämnder och bolag

5.8. Social prevention

Social prevention behöver bedrivas brett på olika arenor, aktörer och på de olika preventionsnivåerna universell, selektiv och indikerad. Universiella insatser riktar sig till hela befolkningen innan problem utvecklas. Selektiva insatser riktar till identifierade riskgrupper. Indikerade insatser riktar till individer och där ingår behandling av problem och återfallsprevention.

⁷ Säkerhetsskydd handlar om att skydda den information och de verksamheter som är av betydelse för Sveriges säkerhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och vissa andra hot. Säkerhetsskyddslag 2018:585.

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
50	Stödcentrum nordväst – kommunal verksamhet i samverkan mellan nordvästkommuner som ger stöd till brottsutsatta och vittnen i åldrarna 10-21 år. Genomför även medling mellan misstänkt och brottsutsatt.	SON
51	Samordna preventionsarbetet.	SON
52	Samordning av nätverksgruppen ”SAMBU”. ⁸	SON
53	Social insatsgrupp (SIG) – koordinerande insatser runt en enskild ungdom i syfte att komma ifrån kriminalitet	SON
54	Beställning och samordning av trygghetsvårdar.	KS
55	Erbjuda föräldrastöd, exempelvis föräldragrupper.	SON BUN
56	Fältarbetarna ska genomföra områdesarbete.	SON

5.9. ANDTS

ANDTS är en förkortning för alkohol, narkotika, doping, tobak samt spel. I kommunen ska det finnas en kommunövergripande strategi som är gällande för alla nämnder och bolag och som utgår från målen i den nationella ANDTS-strategin. Nuvarande strategi är gällande till och med 2020. Ansvar för framtagande, revidering och uppföljning av strategin är socialnämnden som efter beslut i kommunfullmäktige även ansvarar för att i samverkan initiera implementering i berörda verksamheter inom kommunen.

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
57	ANDTS-strategin ska revideras inför 2021	SON

5.10. Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck har sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar om dessa. Både flickor, kvinnor, pojkar och män utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck och förövarna kan vara både kvinnor och män. Homo- och bisexuella personer samt transpersoner och queer (HBTQ) kan vara särskilt utsatta. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central och starkt knuten till kollektivet. Detta innebär bland annat att det kan finnas flera personer i den enskildes närhet som kontrollerar denne, exempelvis den närmaste familjen som föräldrar och syskon men även släkt och övrigt nätverk. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhets i fokus och familjens rykte ses som avhängigt i flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftemål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hedertänkandet i hot om våld, våld och dödlig våld.

Hedersnormer karaktäriseras av följande:

- Individens agerande påverkar hela familjens anseende
- Individens intressen är underordnade familjens intressen

⁸ Samverkan Barn och Ungdom i Järfälla.

- Individens sexualitet är en angelägenhet för hela familjen
- Sexuella relationer ska ske mellan man och kvinna inom äktenskap

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
58	Kartläggning av förekomst och behov inom kommunen.	SON
59	Ta fram rutiner för hantering av hedersrelaterat våld och förtryck ur ett arbetsgivarperspektiv.	KS
60	Kunskap och informationsspridande inom kommunen i syfte att öka kunskap och förbättra förutsättningar att upptäcka förekomst.	SON
61	Erbjuda utbildningstillfällen om hedersrelaterat våld och förtryck till kommunens medarbetare.	SON
62	Erbjuda kunskap och information på olika språk som vänder sig till kommuninnevånare i alla åldrar.	SON
63	Samverka med samt erbjuda stöd i frågeställningen till kommunens verksamheter.	SON
64	Stöd och hjälpinsatser till personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.	SON
65	Det ska finnas skriftliga rutiner för förskolan, skolan, gymnasieskolan, fritidsverksamheten och socialtjänsten om hur man bemöter och hjälper barn och ungdomar som lever i hederskontext.	BUN KDN KON SON

5.11. Våld i nära relationer

Socialnämnden har enligt socialtjänstlagen ett särskilt ansvar för barn och ungdomar samt att individer som är eller varit utsatta för våld eller övergrepp av närstående får hjälp eller stöd. Samordnare för våld i nära relationer tillhör organisatoriskt socialnämnden. Kunskap om våld och ett våldsförebyggande arbete måste dock bedrivas brett i hela kommunen.

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
66	Ta fram rutiner för hantering av våld i nära relationer ur ett arbetsgivarperspektiv.	KS
67	Sammanställa och sprida kunskap om våld och dess mekanismer, särskilt utsatta grupper och våldets konsekvenser.	SON
68	Erbjuda utbildningstillfällen om våld i nära relation till kommunens medarbetare.	SON
69	Stöd och hjälpinsatser till våldsutsatta och våldsutövare.	SON
70	Årligen redovisa statistik. Statistiken ska ge en lägesbild av antal relationsvåldsärenden som kommer till socialnämndens kännedom.	SON

5.12. Våldsbejakande extremism

Våldsbejakande extremism har blivit allt mer synligt i samhället de senaste åren och uppfattas som ett hot mot vår demokrati. En förutsättning för att vår demokrati ska

fungera är att individer känner tilltro till det demokratiska systemet och visar respekt för alla individers lika värde. Våldsbejakande extremism är ett samlingsbegrepp för rörelser, ideologier eller miljöer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning och som främjar våld för att uppnå ett ideologiskt mål. Våldsbejakande extremism förekommer både i politiskt och religiösa ideologier. Extremisterna finns både till vänster och till höger ideologiskt eller kan drivas av religiösa övertygelser.

Nr	Åtgärd	Huvudansvarig
71	Arbeta med att stärka den lokala demokratin och motverka våldsbejakande extremism genom att stärka demokratiska värderingar.	Alla nämnder
72	Kommunen ska tillhandahålla utbildningsmaterial för berörda medarbetare och erbjuder seminarier för kunskapsinhämtning och erfarenhetsdelning. Utbildningsmaterialet ska också göras tillgängligt på intranätet.	KS
73	Säkerställa att medarbetare (nyckelpersoner) inom verksamheter som kan beröras av våldsbejakande extremism har kunskaper och utvecklade metoder för att arbeta med frågan.	Alla nämnder och bolag
74	Arbetet med barn och unga som far illa och individinsatserna som sätts in sker i linje med kommunens ordinarie arbete. Vid konkreta misstankar om risk för att barn och ungdomar kan komma att fara illa ska en orosanmälan göras till socialtjänsten.	Alla nämnder och bolag
75	Föreningar som använder sig av eller uppmanar till anti-demokratiska metoder fråntas all typ av föreningsbidrag.	Alla nämnder och bolag
76	De lokaler som hyrs ut av kommunen får inte användas för odemokratiska ändamål. De som hyr lokalerna ska ställa sig bakom en demokratisk och jämställd värdegrund och inte bedriva någon form av kränkande särbehandling eller diskriminering. Om det uppdagas att någon som hyr kommunens lokaler uppmuntrar till våldsbejakande extremism ska kommunen avsluta uthyrningen.	Alla nämnder och bolag
77	En lägesbild ska årligen tas fram angående våldsbejakande extremism där kommunen beskriver trender, tendenser och händelser i kommunala verksamheter och civilsamhället.	KS